

Borås kommun
501 80
Borås

Borås stad
KDK Centrum
Engelbrektskolan
501 80 Borås

Kvalitetsgranskning i Borås kommun och Engelbrektskolan

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning i Borås kommun och en av kommunens grundskolor, Engelbrektskolan. Granskningen har gällt skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Granskningen har visat på styrkor i verksamheten men också angelägna förbättringsområden. Nedan anges Skolinspektionens rekommendationer för en höjning av verksamhetens kvalitet.

Rekommendationer

- I arbetet med kartläggning och utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi bör det på ett tydligare sätt beaktas faktorer på såväl organisations-, grupp- och individnivå.
- Kommunen och skolan bör ge ökad tillgång till kompetensutveckling för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör utveckla anpassningen av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- Skolan bör se till att eleverna, som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen, snarast får tillgång till och ges möjlighet att använda de alternativa verktyg de behöver.
- Skolan bör utveckla arbetet med särskilt stöd så att sådant stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram.
- Skolan bör utveckla arbetet med åtgärdsprogram.
- Skolan bör utveckla arbetet med individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen.

Huvudmannen ska senast den 10 juni redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits inom ovanstående områden. Mer information om detta ges under rubriken Uppföljning.

Skolinspektionens granskning av skolsituationen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi i Borås kommun och Engelbrektskolan

Bakgrund

Skolinspektionen genomför under perioden maj - december 2010 en kvalitetsgranskning av skolsituationen i grundskolan för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Granskningen av Borås kommun och Engelbrektskolan ingår i detta projekt.

De metoder och underlag som ligger till grund för detta beslut är dokumentanalyser, intervjuer samt verksamhetsbesök. Den 4-6 oktober 2010 besöktes Engelbrektskolan. Intervjuer genomfördes med de två rektorer som ansvarar för grundskolan, lärare, specialpedagog, speciallärare, elever och vårdnadshavare. Lektionsbesök gjordes i olika årskurser och ämnen. Den 7 oktober 2010 intervjuades skolchefen för kommundelen Centrum, chefen för kommunens utvecklingsenhet, chefen för verksamhetssamordning samt representanter för Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) i Borås kommun.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att granska om elever med dyslexi (även benämnt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi) får en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål. Läs- och skrivsvårigheter/dyslexi är en form av dold funktionsnedsättning som är relativt vanligt förekommande. Enligt forskning kan det vara associerat med fonologiska svårigheter vilket bl.a. kan innebära problem med att hantera språkljud och att sammankoppla språkljud med bokstavstecken. Detta kan medföra problem med ordigenkänning.¹ De sekundära konsekvenserna av detta kan bli många eftersom det skriva ordet är en viktig nyckel för kunskapsinhämtningen i så gott som alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi lär sig eleverna sannolikt att läsa på samma sätt som andra elever, men det krävs mer tid och en väl fungerande anpassning av undervisningen. Forskning pekar på att det är viktigt att dessa elever inte bara ges rika möjligheter att läsa, skriva och samtala, de kan också behöva ha tillgång till olika slag av alternativa verktyg.² Det är även betydelsefullt att de undervisas av lärare som har kompetens att möta elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns forskning som belyser faktorer som är betydelsefulla vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi men det är oklart vilket genomslag denna kunskap har fått i skolornas arbete.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>). Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i en sammanfattande kvalitetsgranskningsrapport våren 2011.

¹ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

² Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram för stavningskontroll m.m.

Beskrivning av skolan

Engelbrektskolan är en kommunal grundskola med cirka 700 elever i förskoleklass och årskurs 1-9. Skolan har tre rektorer, som samtliga tillträtt sina tjänster under det senaste kalenderåret. En rektor ansvarar för årskurs 1-6, en för årskurs 7-9 och en för förskoleklass och fritidshem.

På skolan finns det sex arbetslag och i varje sådant lag finns det en utvecklingssamordnare. Utvecklingssamordnarna och ledningsgruppen bildar en skolutvecklingsgrupp med uppdrag att utveckla verksamheten.

Rektorerna anger att fem till tio procent av eleverna på skolan är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Bedömningsområden

Kvalitetsgranskningen inriktas mot sex bedömningsområden som grundas på författningar³ och forskning.⁴ Det är områden som bedöms vara av betydelse för att elever som är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ska få en likvärdig utbildning och möjligheter att nå nationella mål.

- 1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.** Här bedöms arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling, kartlägga läs- och skrivsvårigheter samt utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens.** Här bedöms om den undervisande personalen har pedagogisk högskoleutbildning och om de har tillgång till kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.
- 3. Anpassning av undervisningen.** Här bedöms om undervisningen anpassas utifrån elevernas förutsättningar och behov. I det ingår även tillgång till alternativa verktyg.
- 4. Särskilt stöd.** Här bedöms arbetet med att ge särskilt stöd.
- 5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten.** Här bedöms hur kunskapsresultat följs upp och om uppföljning och analys ligger till för grund för beslut om åtgärder som syftar till att utveckla verksamheten och nå en högre måluppfyllelse för eleverna.
- 6. Samverkan.** Här bedöms om det bedrivs en samverkan som syftar till att främja elevernas utveckling och lärande.

³ 1985 års skollag, Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94), grundskoleförordningen.

⁴ Vetenskapsrådet (2007). *Dyslexi – en kunskapsöversikt*. Vetenskapsrådets rapportserie 2007:2 och Myrberg, M. (red.) (2003). *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*.

Motivering till beslutet

1. Att uppmärksamma, kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov och, med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds.⁵

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *skolan uppmärksammar elevers läs- och skrivutveckling och kartlägger läs- och skrivsvårigheter*
- *utredning görs om det finns anledning att anta att det föreligger läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och att såväl organisations-, grupp- som individnivå då beaktas*
- *extern expertis anlitas om det behövs kompletterande kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*

Skolinspektionens bedömning

I Engelbrektskolan uppmärksammas alla elevers läs- och skrivutveckling rutinemässigt och i ett tidigt stadium och i såväl Borås kommun som i Engelbrektskolan bedrivs ett arbete som syftar till att kartlägga och utreda läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I detta arbete finns det tillgång till såväl intern som extern specialkompetens. Skolinspektionen bedömer dock att det i arbetet med kartläggning och utredning på ett tydligare sätt bör beaktas såväl skolans organisation och den samlade lärarkompetensen, undervisningens innehåll såväl som metoder och lärandemiljön samt elevens styrkor och svårigheter, dvs. faktorer på organisations-, grupp- och individnivå.

Skolinspektionens iakttagelser

Borås kommun antog år 2009 en åtgärdsplan med riktlinjer för utveckling av förskola och skola under de närmast kommande åren. I detta kommungemensamma dokument anges vilka mål och insatser som bör finnas för att uppmärksamma barns läs- och skrivutveckling. Det är utifrån detta i huvudsak upp till de enskilda kommundelarna (hösten 2010 finns det tio kommundelar i Borås kommun) och skolorna att utveckla arbetsformerna för arbetet med att uppmärksamma elevers läs- och skrivutveckling.

Arbetet med att uppmärksamma läs- och skrivutvecklingen anges, enligt bland annat rektorerna i Engelbrektskolan, inledas i förskolan och förskoleklass. I Engelbrektskolan används sedan LUS⁶ tre gånger per läsår för samtliga elever i årskurs 1-3. För elever

⁵ 1 kap. 2 § och 12 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 5 kap. 1 § grundskoleförordningen.

⁶ LUS, *Läsutvecklingsschema*, ett kvalitativt individuellt schema över läsutveckling från förskola till vuxen. (BIBO)

som uppvisar låga resultat i LUS i årskurs 3 görs ytterligare kartläggning med hjälp av God läsutveckling⁷, Lässtandarder⁸ och Vilken bild är rätt?⁹. I årskurs 4 används LUS vid ett tillfälle under höstterminen för att kartlägga samtliga elevers läs- och skrivutveckling. I de tidiga årskurserna, främst årskurserna 3 och 4, görs även ITPA-test¹⁰ vid behov, liksom DLS¹¹ i årskurs 4-9. Nämnda kartläggningar fokuserar främst den enskilda eleven men skolan redovisar dokument där det anges att det vid dessa kartläggningar även beaktas elevens situation utifrån faktorer på organisations-, grupp- och individnivå. Vid intervjuerna framkommer dock inget som tyder på att kartläggningar görs på grupp- eller organisationsnivå. Såväl lärare som specialpedagog och resurslärare beskriver hur elevers läs- och skrivutveckling samt läs- och skrivsvårigheter uppmärksammas genom tester enbart på individnivå. Dessutom påbörjas ibland insatser i tidiga åldrar som exempelvis intensivträning i läsning 20 min/vecka, utan att det föregåtts av någon kartläggning. Skolans rektorer, specialpedagog och speciallärare uppger att arbetet med kartläggningar är ett utvecklingsområde för skolan.

När inte insatser utifrån åtgärdsprogram ger förväntat resultat görs en läs- och skrivutredning. Enligt specialpedagog och speciallärare finns ingen väntetid utan ärendet tas upp i nästkommande möte i elevhälsoteamet (EHT). Specialpedagogen genomför ytterligare kartläggningar vanligtvis med hjälp av God Läsutveckling. Rektorerna uppger att psykolog kan kontaktas om eleven uppvisar låga resultat. I vissa fall kontaktas Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) som utreder vidare med stöd av LOGOS¹². Vid intervjuerna framkommer inte huruvida organisations- och gruppnivå beaktas vid utredningarna.

Utifrån resultat från kartläggningar och utredningar anger rektorer, lärare och speciallärare att det vidtas olika former av insatser. I årskurs 1-6 innebär det främst att eleverna arbetar med lästräning hos speciallärare eller resurslärare vid ett eller flera tillfällen i veckan. Perioden för hur länge detta pågår anges bero på elevens behov. Utöver lästräning anges att det, i såväl tidigare som senare årskurser, görs anpassning av undervisningen och ges särskilt stöd. Skolans arbete med anpassning av undervisningen och särskilt stöd behandlas i avsnitt 3 och 4.

I kommunen finns det möjlighet att anlita kommun- och/eller kommunalsgemensam kompetens vid utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. En sådan utredning görs på kommunalsnivå av en specialpedagog som har utbildning i användning av LO-

⁷ God läsutveckling. Kartläggning av fem dimensioner av läsutveckling. Förskoleklass till årskurs 3-4. Icke normerat. (Natur & Kultur)

⁸ Lässtandarder. Texter i tre nivåer vid övergången mellan årskurs 3-4 samt årskurs 6-7. Grupprovv, icke normerat. (Bonnier utbildning)

⁹ Vilken bild är rätt? Provv av läsförståelse, kombinera en mening med rätt bild. Normerat grupprov för årskurs 2-3. (Natur & Kultur)

¹⁰ ITPA, Illinois Test of Psycholinguistic Abilities, test av språkliga processer av bland annat auditiv och visuell förmåga, bestående av 13 deltest. Från 5-12 år. Normerat individualprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹¹ DLS, Diagnostiska läs- och skrivprov. Ljudsäkerhet, rättstavning, ordförståelse, läsförståelse och läshastighet. Från årskurs 1 grundskola - årskurs 1 gymnasium. Normerat grupprov. (Hogrefe/Psykologiförlaget)

¹² LOGOS, datoriserat prov av 15 olika språkliga aspekter. Årskurs 3-5 samt årskurs 6 - vuxna. Normerat individualprov. (Logometrica)

GOS. Enligt denna specialpedagog har sådana utredningar gjorts i olika årskurser upp till årskurs 6. Under våren 2010 genomförde kommunen en utbildning i LOGOS för en specialpedagog från varje kommun. Tanken är att den specialpedagog som genomgått utbildningen ska kunna genomföra LOGOS-utredningar i alla skolor i kommunen. Från kommunen Centrum deltog inte någon specialpedagog från Engelbrektskolan.

På kommunnivå finns det ett tiotal specialpedagoger i Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) som, förutom att genomföra tester med hjälp av LOGOS, kan ge råd och rekommendationer inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi visavi de tio kommunerna. Dessutom kan barnneurologiska utredningsteamet (BNUT) anlitas vid behov av ytterligare utredning av läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns dock ingen uppgift om när och hur ofta BNUT har anlåtts.

Rektorerna i Engelbrektskolan anger att fem till tio procent av eleverna på skolan är i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

2. Den undervisande personalens utbildning och kompetens

Kommuner är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Varje kommun ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektorn har ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.¹³ Forskning visar att information och kunskap om funktionsnedsättningar är en viktig del i personalens kompetens och att elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi undervisas av lärare som har kompetens inom detta område.

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- undervisning ges av personal som har pedagogisk högskoleutbildning
- kompetensutveckling inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ges till lärare

Skolinspektionens bedömning

I Engelbrektskolan har merparten av lärarna pedagogisk högskoleutbildning. Det finns en specialpedagog med specialpedagogexamen, en speciallärare och en resurslärare.

Skolinspektionen bedömer att kommunen och skolan bör ge ökad tillgång till kompetensutveckling för lärare inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionens iakttagelser

Av Engelbrektskolans omkring 50 lärare har ungefär 90 procent pedagogisk högskoleutbildning. Flertalet av dem som saknar sådan utbildning har, enligt rektorerna, en påbörjad, så gott som slutförd, pedagogisk högskoleutbildning. Det finns sedan januari 2010 en heltidsanställd specialpedagog som under hälften av sin arbetstid arbetar med att undervisa. Specialpedagogen har ingen särskild utbildning inom läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

¹³ 2 kap. 3 och 7 §§ 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar.

righeter/dyslexi utöver det som ingår i specialpedagogutbildningen. Specialläraren har en lågstadielärarutbildning och även speciallärarutbildning. Resursläraren är också lågstadielärare men har ingen vidareutbildning inom läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Resursläraren har dock studerat specialpedagogik, 20 poäng.

I Borås kommun anges det vid intervju med personer i den centrala förvaltningen att det inte har genomförts kompetensutvecklingsinsatser inom området läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det planeras dock att kommungemensamma kompetensutvecklingsinsatser ska genomföras för lärare under hösten 2010 och våren 2011 i tidig läsundervisning. Som nämnts i avsnitt 1 har utbildning i LOGOS genomförts för en specialpedagog från varje kommunedel.

Specialpedagog, speciallärare och resurslärare uppger i intervjun att det finns ett behov av kompetensutveckling för lärare på Engelbrektskolan om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Rektorerne bekräftar i samtalet att skolan inte har genomfört några kompetensutvecklingsinsatser för lärare i dessa frågor.

3. Anpassning av undervisningen

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Skolan har ett särskilt ansvar för elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de böcker, skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att de själva ska kunna söka och utveckla kunskaper.¹⁴

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *anpassning av undervisningen görs i alla ämnen*
- *undervisningen utformas så att eleverna ges goda möjligheter att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala om dem*
- *eleverna ges möjligheter att redovisa uppgifter och kunskap på alternativa sätt*
- *lärarna samtalar med respektive elev om elevens läs- och skrivutveckling och kunskapsutveckling*
- *eleverna har tillgång till alternativa verktyg¹⁵*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att anpassning av undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi behöver utvecklas vid Engelbrektskolan. Det finns exempel på att anpassning sker av undervisningen men det sker inte i alla ämnen och årskurser. Eleverna har begränsade möjlighet att läsa och skriva olika typer av texter och att samtala

¹⁴ 4 kap. 4 § 1985 års skollag, Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, 2.8 Rektors ansvar.

¹⁵ Alternativa verktyg, ibland benämnt kompensatoriska hjälpmedel, kan vara olika former av skriv- och läshjälpmedel som elektroniska böcker, inlästa läromedel, talsyntes och skanner för att få sidor ur läroböcker upplästa, datorprogram med stavningskontroll m.m.

om dem. De har mycket begränsad tillgång till alternativa verktyg. Skolinspektionen bedömer att det är angeläget att skolan, som en del i anpassningen av undervisningen i alla ämnen, snarast ser till att elever har tillgång till, och använder, de alternativa verktyg de behöver. Det bör ingå som en del i skolans arbete med att ge alla elever en likvärdig utbildning. Skolinspektionens samlade bedömning utifrån detta är att undervisningen i Engelbrektskolan inte fullt ut organiseras och genomförs utifrån elevernas behov och förutsättningar och på ett sätt som fungera väl för alla elever.

Skolinspektionens iakttagelser

Vid Skolinspektionens lektionsbesök i Engelbrektskolan noteras att alla elever i huvudsak arbetar med samma läromedel, uppgifter och texter och att arbetet som regel genomförs på samma sätt för alla elever. I arbetet kan elever arbeta såväl enskilt som i par eller grupp. Det finns få datorer i klassrummen och de används i begränsad utsträckning under de lektioner som Skolinspektionen besöker. Lärare i de tidigare årskurserna anger dock att de i hög utsträckning arbetar med att individualisera och anpassa undervisningen. Som exempel anges att eleverna kan ha tillgång till olika texter, ibland på olika nivåer, och att de kan redovisa uppgifter på olika sätt och utifrån sina förutsättningar. I de tidigaste årskurserna arbetar eleverna bland annat Tragetoninspirerat¹⁶ vilket exempelvis innebär parvisa läs- och skrivövningar vid datorer.

Anpassning av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi vid Engelbrektskolan beskrivs i ett dokument som har upprättats på skolan. Det anges där hur lärare i olika årskurser bör anpassa undervisningen för elever i läs- och skrivsvårigheter med hjälp av individuellt anpassade metoder och läromedel.

Elever anger att de oftast arbetar med samma uppgifter och läromedel som sina klasskamrater, detta fränsett de tillfällen då de istället får särskilt stöd i en mindre grupp utanför den ordinarie klassens ram. Några elever beskriver också att de har fått läsa texter högt för klasskamraterna vilket har upplevts som mycket negativt. Eleverna anger att det som regel finns möjligheter att redovisa uppgifter muntligt istället för skriftligt.

Vid Skolinspektionens lektionsbesök noterades få exempel på anpassning av undervisningen vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. De exempel som noterades avsåg i flera fall att elever i läs- och skrivsvårigheter arbetade med färre antal uppgifter eller på annat sätt uppmanades av läraren att avgränsa arbetet i de uppgifter som skulle göras. I de senare årskurserna noterades följande exempel. Vid en lektion i naturorienterande ämnen (NO) fick eleverna i uppgift att med hjälp av en bok ta reda på fakta om olika uppfinningar, t.ex. kylskåp eller flygplan. Eleverna fick ett antal skriftliga frågor av läraren som skulle besvaras skriftligt antingen för hand eller med hjälp av datorn. För några av eleverna, däribland elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi, instruerade läraren en extra gång och gav råd om att eleverna skulle göra uppgifterna i den ordningsföljd de stod men att alla uppgifter inte behövde hinnas med. Vid en lektion i svenska

¹⁶ Trageton, Arne (2005). Att skriva sig till läsning. (Liber, Stockholm).

noterades att elever arbetade med att skriva en uppsats om en resa utifrån skriftliga frågor från läraren. Läraren hjälpte elever att avgränsa den uppgift som skulle göras.

Vid en lektion i svenska i de tidigare årskurserna läste eleverna en skönlitterär bok, i grupper om tre till fyra elever. Alla elever läste samma sidor i samma bok, men läraren angav att grupperna var sammansatta så att det i varje grupp skulle finnas två goda läsare som "draglok" för de övriga.

När det gäller betygsättning uppger rektorerna och lärare att de väl känner till, och ibland utnyttjar möjligheten att bortse från enstaka mål i de fall det bedöms finnas särskilda skäl. I några fall har denna möjlighet använts för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Enligt såväl skolchef, rektorer, lärare och elever är tillgången till alternativa verktyg i form av specifika datorprogram mycket begränsad vid Engelbrektskolan. Elever anger vidare att de bara i mycket begränsad utsträckning, om ens överhuvudtaget, har kommit i kontakt med t.ex. inlästa läromedel. Daisy-spelare har tidigare funnits på Engelbrektskolan men saknas i dagsläget. Skolinspektionen noterade vid besöket endast vid något enstaka tillfälle att en elev använde alternativa verktyg i form av specifika datorprogram. Centrala företrädare i kommunen uppger att datortätheten är låg och att de datorer som finns är i stort behov av uppgradering när det gäller operativsystem och program.

4. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska enligt skollagen ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Sådant stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stöddåtgärder, ska rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.¹⁷

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- särskilt stöd ges i alla ämnen
- särskilt stöd i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör
- särskilt stöd kan omfatta insatser på såväl organisations-, grupp- som individnivå
- åtgärdsprogram utarbetas, följs upp, utvärderas samt revideras om vidtagna insatser visar sig vara verkningslösa

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att elever i Engelbrektskolan vid behov ges särskilt stöd i de ämnen som de får undervisning i. Skolans arbete med särskilt stöd bör dock utvecklas

¹⁷ 4 kap. 1 § 1985 års skollag, 5 kap. 1 och 5 §§ grundskoleförordningen.

så att sådant stöd i första hand ges inom den ordinarie klassens ram. Det behöver även ske en utveckling av arbetet med att följa upp och utvärdera de insatser som anges i elevernas åtgärdsprogram. Skolan bör vara uppmärksam på att det är skolans ansvar och inte hemmets, att se till att elever får det särskilda stöd de behöver.

Skolinspektionens iakttagelser

Enligt rektorerna i Engelbrektskolan ges särskilt stöd vid behov i alla ämnen. Vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi får de elever i årskurserna 1-3 som är i behov av särskilt stöd vanligen sådant stöd under en period av sex till åtta veckor. Eleven arbetar då dagligen under cirka 20 minuter med läs- och skrivträning hos en speciallärare. Detta särskilda stöd kan enligt rektorerna förlängas om behovet kvarstår. Det anges att det förekommer att elever har sådant stöd under flera år. För elever i årskurserna 4-6 ges särskilt stöd vid läs- och skrivsvårigheter/dyslexi oftast inom ramen för en mindre grupp. På skolan finns en särskild undervisningsgrupp för elever i årskurs 7-9, benämnd Fokus, där elever i behov av särskilt stöd kan få sin undervisning för kortare eller längre tid. Vanligtvis går eleven i Fokus sex till åtta veckor men det kan förlängas om behovet kvarstår. Elever i Fokus ska enligt skolans rektorer tillbringa minst en timma per vecka i sin ordinarie klass. För de elever i årskurs 7-9 som har behov av särskilt stöd men inte går i Fokus, ges stödet huvudsakligen i en mindre undervisningsgrupp. Det finns en sådan grupp för varje årskurs. I dem arbetar lärare med särskilt stöd som främst fokuserar svenska, engelska och matematik, men det förekommer också att sådant stöd ges i andra ämnen. Enligt uppgift från lärare och elever kan eleverna arbeta i en sådan grupp vid en eller ett par lektioner per vecka. Dessa grupper är inte permanenta utan förändras utifrån elevernas olika behov.

Kommundelens skolchef uppger att visionen är ett inkluderande synsätt. Särskilt stöd ska i första hand ges i klassrummet. Att elever lämnar klassrummet är enligt personalen i SPKC inte godtagbart, de menar att det behöver utarbetas mål och riktlinjer för hur särskilt stöd ska ges. Engelbrektskolans specialpedagog och resurslärare anger dock att de anser att "en till en situation" ger bästa resultat.

Föräldrar anger att de till övervägande del är mycket nöjda med det särskilda stöd som deras barn får i skolan. Det gäller inte minst grundskolans tidigare årskurser.

Skolinspektionen har granskat åtgärdsprogram för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. I dem anges huvudsakligen insatser som rör svenska, engelska och matematik men det finns också exempel på andra ämnen. I några av programmen framgår det inte klart vilka ämnen som avses. Åtgärdsprogrammen är strukturerade så att åtgärderna beskrivs under två rubriker, dels "skolan" och dels "hemmet". Det förekommer åtgärder som rör såväl organisations-, grupp- och individnivå. I några fall anges att hemmet ska svara för förhållandevis omfattande insatser. Det framgår av åtgärdsprogrammen när de ska följas upp och utvärderas men detta görs endast genom en muntlig återkoppling till föräldrarna då ett nytt, reviderat åtgärdsprogram upprättas om det finns behov av fortsatt stöd.

De yngre elever som Skolinspektionen talat med, och som har åtgärdsprogram, känner inte till detta och inte heller vad som står där. Enligt specialpedagog, speciallärare och

resurslärare informeras föräldrar och elever om åtgärdsprogrammet och att de kan få vara delaktiga vid utarbetandet av dessa program. De uppger vidare att åtgärdsprogrammets utformning behöver utvecklas. Detsamma uppger också några av lärarna tillika kommundelens skolchef som anger att det är viktigt att säkerställa att åtgärdsprogrammen följer författningarnas krav.

5. Uppföljning, analys och utveckling av verksamheten

Huvudmannen för grundskolan har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och de bestämmelser som kan finnas i annan lag eller förordning. Rektorn har ett övergripande ansvar för att verksamheten inriktas mot nationella mål och ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ska minst en gång varje termin ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.¹⁸

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- lärarna bedriver ett kontinuerligt arbete med att följa upp och bedöma elevernas kunskapsutveckling i förhållande till nationella mål
- det på skolövergripande nivå görs uppföljning och analys med avseende på måluppfyllelse för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi
- åtgärder vidtas för att utveckla verksamheten i syfte att nå en högre måluppfyllelse för dessa elever

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna i Engelbrektskolan följer upp elevernas kunskapsutveckling och genomför utvecklingssamtal. I samband med detta upprättas individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i alla ämnen. Skolan bör utveckla arbetet med skriftliga omdömen så att det, utöver ett kryss i en mall, även ingår en mer nyanserad bedömning.

Skolinspektionen bedömer att det på skol- och kommunövergripande nivå bedrivs ett arbete med att följa upp och analysera måluppfyllelsen för alla elever, inklusive elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

Skolinspektionens iakttagelser

Enligt uppgift från lärarna i Engelbrektskolan arbetar de kontinuerligt med att följa upp elevernas kunskapsutveckling i relation till nationella mål. Utvecklingssamtal sker varje termin där lärare, elev och elevens föräldrar talar om elevens kunskapsutveckling. I samband med detta anges att det upprättas individuella utvecklingsplaner.

¹⁸ 1 kap. 4 och 12 §§ 1985 års skollag, 2 kap. 2 § 1985 års skollag, Lpo 94, 2.8 Rektors ansvar, 7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

Skolinspektionen har tagit del av individuella utvecklingsplaner för elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det framgår vid granskningen att det i dessa planer ingår skriftliga omdömen i alla ämnen. Dessa omdömen består huvudsakligen av ett kryss i en mall för att markera elevens prognos att nå de nationella kunskapsmålen. Det finns, frånsett i några fall, inte någon kompletterande, mer nyanserad beskrivning för att tydliggöra elevens kunskapsutveckling.

På skolövergripande nivå i Engelbrektskolan görs det regelbundna uppföljningar och prognoser för hur eleverna kommer att nå målen i årskurserna 7-9 och rektorerna uppger att de har kunskap om måluppfyllelse från årskurs 5. Elever i läs- och skrivsvårigheter/dyslexi ingår i dessa uppföljningar och prognoser. I kommunen har det nyligen genomförts en omfattande kartläggning och uppföljning av elever med funktionsnedsättning och specialpedagogen i Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) uppger att det finns planer på att genomföra motsvarande uppföljning med fokus på läs- och skrivsvårigheter/dyslexi.

I kommunens resursfördelningsmodell delas 85 procent av medlen ut som basresurs. Kommundelarna får en tilldelning i förhållande till antal barn i åldern 6-15 år i respektive kommundel. 15 procent av medlen delas ut som en tilläggsresurs där hänsyn bland annat tas till socioekonomiska förhållanden.

6. Samverkan

Alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande samt samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Vidare ska alla som arbetar i skolan verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärandemiljö. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att kontakt upprättas mellan skola och hem om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan.¹⁹

Bedömningen i detta avsnitt grundas på om

- *det finns en samverkan mellan personal, mellan personal och elever och deras föräldrar samt med externa aktörer med specialkompetens i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Denna samverkan syftar till att främja elevernas utveckling och lärande*

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionens bedömning är att det finns en samverkan, såväl mellan personal på skolan som mellan personal, elever och deras föräldrar. Det finns även en samverkan med kommunens centrala resursteam.

Skolinspektionens iakttagelser

På Engelbrektskolan är lärarna organiserade i sex arbetslag. Varje vecka hålls arbetslagskonferenser. I varje arbetslag finns en utvecklingssamordnare. Utvecklingssamordnarna och ledningsgruppen bildar en skolutvecklingsgrupp med uppdrag att utveckla verksamheten. Gruppen träffas en gång per vecka.

¹⁹ Lpo 94, 2.2 Kunskaper, 2.4 Skola och hem, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektors ansvar.

Merparten av det stöd som ges på Engelbrektskolan ges i mindre grupper utanför de berörda elevernas ordinarie klasser. Pedagogerna upplever samverkan kring de elever det handlar om som god. Speciallärare och specialpedagog överför information om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi inför starten i årskurs 4 och mentor har ansvar för att informera arbetslaget. Liknande rutiner finns inför starten i årskurs 7. Lärare i årskurserna 1-3 samverkar med lärare i förskoleklassen för att gemensamt kunna fånga upp tidiga signaler på läs- och skrivsvårigheter.

Vid intervjuer med föräldrar framkommer att de flesta är nöjda med samverkan med skolan. Skolan har kontinuerlig kontakt med elevernas föräldrar genom bl.a. föräldramöten, utvecklingssamtal, personliga möten, telefonkontakt och e-post.

Engelbrektskolan samverkar vid behov med personal i den övergripande kommunals- och kommungemensamma verksamheten i frågor som rör läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. På kommunnivå finns Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) där ett tiotal specialpedagoger arbetar. En av centrets uppgifter är att svara för rådgivning till kommundelarna bl.a. när det gäller läs- och skrivsvårigheter/dyslexi. Det finns ett nätverk för kommunens specialpedagoger som är utbildade i LOGOS. Borås stad planerar att bygga upp ett skoldatatek och Specialpedagogiskt kompetenscentrum (SPKC) har etablerat en kontakt med Specialpedagogiska skolmyndigheten i frågan.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 10 juni 2011 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som har vidtagits utifrån myndighetens rekommendationer. Om åtgärder har planerats men ännu inte vidtagits anges en tidplan för planerade åtgärder och vem som är ansvarig för genomförandet.

Ange Skolinspektionens diarienummer (Dnr 40-2010:119) vid kommunikation med myndigheten angående granskningen.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen

Att: Dnr 40-2010:119

Marie Sjöberg

Box 2320, 403 15 Göteborg

eller via e-post: marie.sjoberg@skolinspektionen.se

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsrådet Anna Löfström deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Lena Dahlquist
Enhetschef

Marie Sjöberg
Utredare/Föredragande